02/12/2019

Το Καθολικό της Ιεράς Μονής Μεγίστης Λαύρας – Ιστορία και Αρχιτεκτονική

/ Ιερές Μονές

Ένα εμβληματικό για την ιστορία του Αγίου Όρους κτίριο, το Καθολικό της Ιεράς Μονής Μεγίστης Λαύρας, παρουσιάζεται στο βιβλίο του αρχιτέκτονα Δρ. Σωτήρη Βογιατζή, που εκδόθηκε πρόσφατα από τις Εκδόσεις Καπόν. Πρόκειται για το πρώτο από τα μεγάλα Καθολικά που κατασκευάστηκαν στην χερσόνησο -είναι χρονολογημένο ακριβώς το 963 μ.Χ.- εγκαινιάζοντας ουσιαστικά στην ιστορία του Αγίου Όρους τη μορφή των μοναστηριών που γνωρίζουμε σήμερα. Το Καθολικό της Μονής Μεγίστης Λαύρας είναι από τα σημαντικότερα, λόγω της παλαιότητας και του αρχιτεκτονικού του τύπου, αφού θεωρείται ο πρώτος ναός ενός εξαιρετικά συνηθισμένου στον ελλαδικό χώρο τύπου, του λεγόμενου «αθωνικού».

«Το Καθολικό της Ιεράς Μονής Μεγίστης Λαύρας είναι το πρώτο από τα μεγάλα καθολικά που κατασκευάστηκαν στη χερσόνησο, το 963 μ.Χ., είναι δηλαδή ένα ακριβώς χρονολογημένο κτίριο, κάτι σπάνιο για τη βυζαντινή περίοδο. Η πρώτη του μορφή οφείλεται στον άγιο Αθανάσιο τον Αθωνίτη, ιδρυτή της μονής Μεγίστης Λαύρας και θεμελιωτή της μορφής των μοναστηριών του Αγίου Όρους που γνωρίζουμε σήμερα, ο οποίος φαίνεται ότι

συμμετείχε ενεργά στο έργο, αφού σκοτώθηκε κατά την κατακρήμνιση μέρους της σκαλωσιάς», **αναφέρει στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ο κ. Βογιατζής, ο οποίος πριν από μια δεκαετία περίπου ανέλαβε τη μελέτη αποκατάστασης του κτιρίου,** ενώ παράλληλα ξεκινούσε και τη συγγραφή του βιβλίου. Ως προς τη διάρκεια της κατασκευής του, ο ίδιος εξηγεί ότι «τα βυζαντινά κτίρια δεν κατασκευάζονται αμέσως, ούτε γίνονται με ένα σχέδιο, το οποίο βέβαια για τη συγκεκριμένη περίπτωση δεν το έχουμε και ίσως δεν υπήρξε ποτέ. Δεν ξέρουμε αν είχε αρχιτέκτονα, γιατί το καθολικό αυτό δεν είναι ένα πολύ καλοσχεδιασμένο κτίριο, όπως είναι άλλα καθολικά του Αγίου Όρους, όπως για παράδειγμα του Βατοπεδίου, για το οποίο φαίνεται ότι υπήρξε αρχιτέκτονας. Ο άγιος Αθανάσιος μπορεί να ήταν αρχιτέκτονας και ο ίδιος, γνωρίζουμε ότι ήταν ένας μορφωμένος άνθρωπος της εποχής, με ικανότητες μεγάλες, αλλά δεν ξέρουμε πόσο σχεδίαζε με τη σύγχρονη έννοια», **συμπληρώνει ο κ. Βογιατζής στο ΑΠΕ-ΜΠΕ**.

Η χρηματοδότηση του έργου έγινε με αυτοκρατορική χορηγία από τα λάφυρα της ανακατάληψης της Κρήτης από τον αυτοκράτορα του Βυζαντίου Νικηφόρο Φωκά το 961. Μετά την πρώτη κατασκευή, στη διάρκεια της ζωής του, το σύμπλεγμα καθολικού-παρεκκλησιών υπέστη μεγάλες μετατροπές.

«Τον 19ο αιώνα έγινε μια τεράστια επέμβαση. Διακρίνουμε δηλαδή στο κτίριο πολλές φάσεις, δεν κτίστηκε σε μια χρονική στιγμή», διευκρινίζει ο μελετητής, συμπληρώνοντας ωστόσο ότι το κτίριο διατηρεί την αυθεντικότητα της αρχικής μορφής του σε ποσοστό περίπου 80%. Όσο για το τι τον έχει εντυπωσιάσει περισσότερο από το κτίριο, απαντά στο ΑΠΕ-ΜΠΕ: «Η παλαιότητά του, γιατί είναι το πρώτο μεγάλο καθολικό στο Άγιο Όρος και το ότι το έφτιαξε μια φωτεινή προσωπικότητα, ο άγιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης, ο οποίος ουσιαστικά ίδρυσε την ιερά μονή Αγίας Λαύρας, αλλά και τη μορφή αυτή των μοναστηριών στο Άγιο Όρος που γνωρίζουμε σήμερα».

Η καλαίσθητη έκδοση, που αναπτύσσεται σε 270 σελίδες, 180 φωτογραφίες και 45 σχέδια, εκπονήθηκε εξαιρετικά από τις εκδόσεις Καπόν, ενώ έγινε και χρήση παλαιότερου υλικού από φιλμ. Βασισμένο σε σύγχρονη λεπτομερή ηλεκτρονική αποτύπωση και φωτογράφηση, το βιβλίο αποτελεί μια πλήρη και εμπεριστατωμένη μελέτη της αρχιτεκτονικής, της ιστορίας του κτιρίου και των οικοδομικών του φάσεων.

«Πρόκειται για μια μονογραφία, μια επιστημονική έκδοση. Είναι δηλαδή μια πλήρης περιγραφή του Καθολικού της Ιερής Μονής Μεγίστης Λαύρας, της ιστορίας και των οικοδομικών του φάσεων, καθώς και της πρότασης γραφικής αποκατάστασής του, δηλαδή της επιστημονικής υπόθεσης του πώς ήταν στην αρχική του μορφή», επισημαίνει στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ο κ. Βογιατζής.

Το βιβλίο διαθέτει τέσσερα παραρτήματα. Στο πρώτο αναπτύσσεται η διακόσμηση με πλακίδια Ιζνίκ του κυρίως ναού, στο δεύτερο παρατίθενται σύνταγμα των ναών με κιονοστήρικτες – λιτές νάρθηκες, στο τρίτο, το οποίο έχει συγγραφεί από τη Βασιλική Συθιακάκη-Κριτσιμάλλη, δρ. αρχαιολόγο, αναπτύσσεται διεξοδικά το θέμα της μαρμάρινης διακόσμησης του ναού και στο τέταρτο συλλέγονται οι ναοί με κυλινδρικό τύμπανο. Στο βιβλίο περιλαμβάνεται εκτενής περίληψη στα Αγγλικά και Ρωσικά.

Ελένη Μάρκου – ΑΠΕ ΜΠΕ – 26 Νοεμβρίου 2019